

Puzzeltje puzzeltje aan de wand, wie vernieuwt het onderwijs in dit land!?

Onderwijsvernieuwing krijgt vorm via dialoog tijdens het HBO-jaarcongres

Men neme een 'walk-in' puzzel

Op het HBO-jaarcongres in het WTC Rotterdam konden bezoekers live vorm geven aan onderwijsvernieuwing door het maken van een puzzel. Dit initiatief kwam uit de koker van Anouk Liebrand en Marjan Timmer van de Living Toolbox (www.livingtoolbox.nl).

Aan de binnenkant van een kubus hangen op vier wanden honderd gekleurde puzzelstukken voorzien van scherpe uitspraken. De instructie is simpel. Loop de kubus in en kies 6 puzzelstukken. Drie puzzelstukken die je blij maken ("Welke kansen zie je voor onderwijsvernieuwing?") en drie puzzelstukken die je ontmoedigen ("Wat werkt onderwijsvernieuwing tegen?"). Wat de deelnemer niet weet, is dat de kleuren van de puzzelstukken corresponderen met de vijf bouwstenen voor onderwijsvernieuwing die Living Toolbox hanteert: student als levenskunstenaar, docent als vormgever van leren, hogeschool als levend systeem, creërend verlangen en de kunst van het zien.

In totaal hebben 47 deelnemers hun unieke puzzel gemaakt en kleur bekend: 16 studenten, 10 docenten, 16 management-/stafleden (verder genoemd management) en 5 mensen uit het beroepenveld, externe partners van de hogeschool.

De spraakmakende uitkomsten van de puzzel over onderwijsvernieuwing

Blinde vlek of eye-opener?

De waarneming van wat zich in de HBO-praktijk voltrekt, is sterk gekleurd door de bril van degene die kijkt. Informatie die in de eigen rol van pas komt slaat aan. Toch geven de puzzelaars uit het ene veld aan graag betekenisvolle samenwerking en vernieuwing tot stand te willen brengen met de andere belangrijke spelers in het veld. Alleen zien wat je herkent of wat je wilt zien, door je eigen bril vanuit je eigen gelijk, is niet best voor vernieuwing. Om samen leren en werken in het HBO te realiseren is het nodig om te weten wat jezelf en de ander (niet) beweegt. Dat bepaalt de wijsheid en de kracht om het verschil te laten werken. Poetsen dus die brillen en vaker door elkaars glazen kijken!

Kan ik meteen antwoord krijgen op mijn vraag!?

Studenten zeggen dat wordt gedacht in beperkingen in plaats van mogelijkheden. Dat verlamt. Studenten willen leren door te participeren en willen direct antwoord op vragen. Net als bij twitteren, chatten en sms-en. Studenten nemen graag plaats aan de ontwerptafel van hun eigen leeractiviteiten en dagen docenten uit.

Power in de classroom?

Docenten worden ontmoedigd door het feit dat problemen worden afgedekt. Ze missen het echte contact met collega docenten, managers, studenten en beroepenveld over hun werk en hun ervaringen daarbij. Wie zet de eerste stap om niet alleen in de klas maar ook daarbuiten de betekenisvolle interactie met de omgeving op te zoeken?

Rationaliteit overschaduwet vakmanschap?

Managers zijn zich ervan bewust teveel vast te houden aan regels en procedures om ontwikkelingen te beheersen. Het gevaar hiervan is dat vakmanschap oplost in rationaliteit. De liefde voor het vak is niet op papier te krijgen. Vernieuwing vorm geven betekent naast effectiever sturen - lees minder, anders, meer op hoofdlijnen - ook het verleiden en faciliteren van docenten om het liefst gezamenlijk vorm te geven aan onderwijsvernieuwing. Ontwikkelen, delen en opbouwen van kennis binnen en buiten de school is dan de besturingsfilosofie die om realisatie vraagt.

Wie durft?

Het beroepenveld roept op tot het nemen van risico's. Vertaal ideeën naar het experiment en doe praktijkervaringen op in plaats van eindeloos te discussiëren over een plan dat bij gebrek aan consensus toch in de la belandt. Dit laatste is alleen mogelijk als er sprake is van openheid, vertrouwen en respect voor verschillen in denken en doen. Als samen actief vorm geven aan onderwijs de normaalste zaak van de wereld is.

Student: “Studenten en docenten leren van en met elkaar.”

De puzzelende student koos met name stellingen die uitspraken bevatten over de inrichting van het onderwijsleerproces en hun eigen rol hierin. Studenten nemen een kritische houding aan ten aanzien van zichzelf met uitspraken als “Studenten zijn niet vooruit te branden” en “Studenten vinden een 5.5 goed genoeg”. Ze realiseren zich dat deze houding niet bijdraagt aan vernieuwing. Aan de andere kant geven studenten aan kansen te zien in een leerdialoog met docenten. Graag willen ze samen met docenten leeractiviteiten ontwerpen. Studeren zou volgens hen veel meer spelen, samenwerken en reflecteren moeten betekenen. Ze willen veel meer aangesproken worden op eigen motivatie, interesses en talenten. Leren in open dialoog met docenten, dat initiatief toestaat. “Fouten bestaan niet, alleen feedback.” Studenten ervaren het denken in beperkingen belemmerend voor onderwijsvernieuwing en roepen op tot het denken in mogelijkheden.

Docent: “Fouten worden in de doofpot gestopt.”

Van alle puzzelaars toonden de docenten zich het meest verdeeld. Het meest storen docenten zich aan het feit dat fouten in de doofpot worden gestopt. Ook zeggen ze: “We weten van elkaar niet waar we mee bezig zijn.” Dit werkt onderwijsvernieuwing tegen. Docenten zien samen werken en leren tussen betrokkenen op alle niveaus als de motor voor onderwijsvernieuwing. Graag willen ze leren met en van studenten. Met het bedrijfsleven invulling geven aan de inhoud van het onderwijs. Met studenten en managers werken in projecten. En mensen van buiten het onderwijsveld uitnodigen om mee te denken over onopgeloste problemen. Natuurlijk gebeurt dat al. Kennelijk nog lang niet genoeg!

Manager: “De ene docent weet niet waar de andere mee bezig is.”

Wat opvalt is dat het management zich met name kritisch uitlaat jegens docenten. Zo weet volgens hen de ene docent niet waar de andere zich mee bezighoudt. En vindt de docent als puntje bij paaltje komt het eigen vak het belangrijkste. Daarnaast onderkennen managers dat teveel houvast wordt gezocht in regels en procedures. “We denken teveel in beperkingen in plaats van in mogelijkheden.” Er wordt te halsstarrig vastgehouden aan het beeld van de eigen werkelijkheid. De vergelijking met nieuwe schoenen die niet lekker zitten en veel last bezorgen als het gaat om nieuwe ideeën, wordt graag gemaakt.

Deze groep zegt ook samenwerking in projecten tussen studenten, docenten en management belangrijk te vinden bij het vorm geven aan vernieuwing. Men pleit ervoor samen met docenten te werken aan het optimaliseren van het primaire proces, vanuit relatie en betrokkenheid, met reflectie als kern.

Zeggen samenwerking belangrijk te vinden en ondertussen oordelen; dit is stevig paradoxaal en staat werkelijke samenwerking in de weg. Doorbreken van dit patroon is nodig!

Beroepenveld: “Er wordt nieuwe kennis gemaakt buiten en binnen de scholen.”

Het beroepenveld was kwantitatief het minste vertegenwoordigd tijdens het congres en zo ook in puzzeldeelname. Wel geven deelnemers aan graag kennis te delen met de scholen en mee te denken over creatieve werkbare oplossingen voor onderwijsvernieuwing. Men moedigt aan tot lef en het nemen van meer risico's.

Tot slot outside the box

De deelnemers vonden het een creatieve hersenkraker. Ze kregen spelenderwijs de gelegenheid om met andere deelnemers in dialoog te raken en konden zo hun input kwijt over de do's en don'ts van onderwijsvernieuwing. Laagdrempelig, en patroondoorbekend.

Wat wordt de volgende stap in uw organisatie? En wie zet de eerste stap en maakt deze concreet? U maakt zelf het verschil. Groot denken en realistisch beginnen is als interventie essentieel. Is uw nieuwsgierigheid gewekt naar de bruikbaarheid van deze puzzel voor uw onderwijsvraag? Mooi! Wij gaan graag met u aan de slag met de puzzel of andere living tools out of the box.